

STUDIE

EDICE URBÁŘE LEDNICKÉHO PANSTVÍ Z ROKU 1618

MAREK VAŘEKA

The estate held Refrigerator Liechtenstein family since 1249, when it was an integral part of the Mikulov estate. After the sale of the Mikulov estate in 1560 Lednice remained the estate of Liechtenstein family. In 1571 the estate was Lednice only Moravian Liechtenstein estates. The urbar from 1618 reflects the state during the reign of Prince Karl I of Liechtenstein.

Key words: Lednice; urbar; Liechtenstein; subjects; economics; Karl of Liechtenstein.

Úvod

Osudy lednického panství byly těsně spojeny s panstvím Mikulov, a to až do roku 1560. Tehdy se situace zkomplikovala. Lichtenštejnové roku 1571 prodali lednické panství Kerecsényium. Jenže Kryštof Kerecsényi z Kaniafeldu zemřel bez potomků a mikulovské panství připadlo jako odumřelé léno českému králi. Ten se rozhodl obě panství prodat. Mikulovské panství získal císařův oblíbenec Adam z Ditrichštejna a lednické panství Hartman z Lichtenštejna za obnos 30 000 zl. Právě od roku 1575 drželi Lichtenštejnové lednické panství v přímé držbě, a to se stalo jejich moravskou rodovou rezidencí.¹

Hospodářská situace panství na přelomu 16. a 17. století

Lednické panství se v roce 1578 skládalo ze stejnojmenného městečka Lednice a dvou vsí – Nýdku a Milovic. V městečku Lednice žilo 118 osedlých a ve vsích 143 poddaných. Dělení poddaných máme na lánové a nelánové. Celkem 37,5 % osedlých tvořili nelánoví poddaní. Ty máme v urbáři uváděny jako držitele dvorů. Označení dvorů bychom měli chápat jako držbu gruntu s minimálním pozemkem kolem usedlosti. Odvody dvořáků byly nejnižší, většinou se pohybovaly kolem 4 kr. a u Milovic 5 kr. Takto nízké činže nám ukazují, že držba dvořáků byla vskutku zanedbatelná. Naproti nim platili láníci daleko více. V Lednici odváděl láník na sv. Jiří 40 kr. a sv. Michala 53 kr. 1 p., ½ láníci platili polovinu – 20 kr. a 26 kr. 2 p. Stejně vysoké byly činže i ve vesnici. Proto byly činže za tuto vesnici nejnižší – láník 38 kr. Platy z nájmu půdy tvořily za tato tři sídla 205 zl. 17 gr. 2 p. Jenže v částce máme započítanou pouze základní držbu půdy.

¹ Moravský zemský archiv v Brně, f. F 63, Velkostatek (dále jen VS) Lednice, inv. č. 1, urbář z roku 1578. Převod lednického panství nacházíme v zemských deskách až v roce 1602. ROHLÍK, M. (ed.): *Zemské desky brněnské z let 1567–1641*, Praha 1957, XXXIII, č. 49, s. 343–344. Naposledy se precizně osudům Lednice a Lednicka věnoval Miroslav Svoboda, který je zachycuje od historických prvopočátků až na samý skloněk 16. století. Proto nebudeme zmiňovat historii Lednicka od středověku, ale začneme na sklonku 16. století. Zájemce o podrobnější historii zmíněné oblasti nalezne všechny informace v příspěvku Miroslava Svobody. Srov. SVOBODA, M.: *Lednice lenním statkem moravských markrabat a českých králů*. In: Kordiovský, M. a kol. (eds.): *Městečko Lednice*, Lednice 2004, s. 175–191. Dolnorakouské Valtice se staly sídlem rodu až v průběhu 17. století. SVOBODA, M. a kol.: *Mikulov, historie, kultura, lidé, dějiny moravských měst*. Praha 2013, s. 89–90.

K tomu je třeba připočítat ještě držbu ostatní půdy, kterou nalezneme pod nejružnějším označením, např. zahrady nebo polní léna.²

Tato ostatní půda zabezpečovala poddaným krytí jejich potřeb, které mnohdy nemohly staré držby plnit. Na mysl máme zejména polní léna, která svým držitelům mohla dopřát komfort větší pozemkové držby nad ostatními osedlými. Bohužel tuto držbu mělo pouze 10 osedlých. Ti dohromady odvedli 4 zl. 32 kr. 4 d. Držba této půdy se dělila na celá léna, z nichž se platilo 44 kr. 4 d. a ½ léna s polovičním odvodem. Polní léna drželi převážně lánovní osedlí. Držbu polních lén nalezneme ještě v Nejdku, kde se odvedlo 4 zl. 26 kr. Nelánové poddané nalezneme pro změnu jako zahradníky. K popisu funkce zahrad jsme se dostali již při rozboru valtického panství. Proto se nyní nebudeme funkcemi zahrad zabývat. Přejdeme proto rovnou k vyčíslení držitelů zahrad. Těch bylo v Lednici pouze 12 a dělili se na držbu celých zahrad – 6 osedlých – ½ zahrady. Zatím jsme se nikde na Moravě nesetkali s dělením zahrad na ½.³

Ačkoliv lednické panství nepatřilo mezi významné vinařské oblasti jako Mikulovsko, podílely se vinohrady významně na rentových příjmech panství. V Lednici drželo vinice 74 poddaných. Největší držbu zaznamenáváme u držitelů 1/8 achtle. Těch byla v Lednici absolutní převaha. Pouze 5 osedlých mělo ¼ čtvrtně. Dohromady drželi ledniční 5 čtvrtní a 65 ½ achtlu. Za tyto vinohrady se odvedlo 5 zl. 54 kr. 2 p. Další vinohrady nalezneme v Milovicích. Z hlediska velikosti to byly největší vinohrady na lednickém panství. Jejich výměra byla 12 čtvrtní 121 achtlů. Tak jako u Lednice měli v Milovicích nejvíce držitelů achtlů. Z výše naznačených údajů plyne, k jaké diferenciaci na lednickém panství došlo. Největší skupinou osedlých byli neustále lánovní poddaní. Držitelé dvorů se nacházeli jako skupina na posledním místě. Od celolánové držby se polnosti přemístily k ½ lénům. Teprve dalším dělením se vytvořila drobnější držba, kterou nacházíme v podobě dvořáků. Podobný proces stratifikace nastal také u vinohradů, kde se původní velká držba čtvrtní rozpadala na drobnější achtle.⁴ Z milovických vinohradů se odvedlo okolo 12 zl.

Významnou držbou na panství byly louky, které byly důležitým zdrojem sena a píce pro dobytek. U Lednice se louky dělily na ½ léna, což představovalo největší soukromou držbu luk. Dotyční osedlí odváděli od 14 do 45 kr. Kromě takovéto velké držby se setkáváme s menší, měřenou na korce. Louky u mlýna „Rohrmühl“ využívali i poddaní z mikulovského panství, např. z Pavlova. Odvody za některé louky dosáhly až výše 58 zl. 20 kr. Dohromady se na Lednicku odvedlo 116 zl. z luk, které drželi poddaní. K části režijních platů ještě připočteme další peníze, které se získaly za panské louky. Ovšem ne všechny platy z luk zůstaly na lednickém panství. Ročně se muselo do Mikulova poslat 44 zl. 30 kr.⁵

S půdou a loukami se setkáváme i u dalších dvou vsí lednického panství. V Nýdku tvořila pronajatá půda velké množství celkové půdy a dosáhla výše až 598 honů. V tomto případě se za držbu odváděly naturálie v podobě jedné měrice pšenice. Držba luk byla v Nýdku dělena na léna a ½ léna. Celá luční léna drželo 11 osedlých, zatímco ½ léna až 17 osedlých. Z těchto rozsáhlých držav se odvedlo 22 zl. 10 kr. U Milovic drželo půdu až 171 osedlých. Vzhledem k takovémuto číslům předpokládáme, že se jednalo o cizí osedlé, asi z mikulovského panství.⁶

² MZA, F 63, VS Lednice, inv. č. 1, urbář 1578, fol. 2a–59b. 1 zlatý moravský byla početní jednotka skládající se v raném novověku z 30 bílých grošů. 1 zl. moravský byl 60 krejcarů. 1 bílý groš bylo 7 penízů bílých a 14 penízů malých. SEJBAL, J.: *Základy peněžního vývoje*, Brno 1997, s. 211–213.

³ MZA, F 63, VS Lednice, inv. č. 1, urbář 1578, fol. 48a–49b. Rozsah 1 lánů (léna) byla míra, v níž se uváděl rozsah držby láníků. Lán byl v rozsahu 13–27 ha. Záleží vždy na každém panství, jak velký tam byl lán. HOFMANN, G.: *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň Sušice 1984, s. 68–69.

⁴ Tamtéž, fol. 26a–90b. 1 achtl byla 1/8 měrice = 275, 31 m² HOFMANN, G.: c. d., s. 55.

⁵ Tamtéž, fol. 14a–23b.

⁶ Tamtéž, fol. 24a–102a.

Poddaní také odváděli naturální dávky. Asi nejdůležitější dávkou bylo obilí. To se odvádělo v Lednici, Nýdku a Milovicích. Ječmene se odvedlo 21 metů 21 měřic, pšenice 30 metů 26 měřic a ovsu 3 mety 3 měřice. Kromě obilí se jednalo o tzv. kuchyňské dávky, jako vejce, slepice, husy a maso v hodnotě 20 tol.⁷

Co se týče robotního zatížení, museli poddaní konat pěší a potažní roboty podle nařízení vrchnosti. Většinou robotovali na loukách, vinohradech a k řece Dyji, kde robota obvykle trvala 12 dní do roka. Proto můžeme lednické panství zařadit ke starším typům panství, postupně přecházející ke stále vyššímu robotnímu zatížení poddaných, které svého vrcholu dosáhlo v období tzv. „druhého nevolnictví“. Panství Lednice v tomto ohledu nikterak nepřevyšovalo moravský průměr.⁸

Z rentové části panství se mohlo získat asi 350 zl. Do této částky nemáme započteny naturálie, protože nemůžeme stanovit přesný počet osedlých. Zápisy jsou v tomto směru trochu nejasné, budeme tedy počítat s hodnotou asi 260 osedlých. Přesto částka získaná z rentové části panství může svou velikostí odpovídat lednickému panství, které se skládalo v této době pouze z městečka a dvou vsí. Problémem zůstává, že nemáme uvedeny výnosy z jednotlivých režijních podniků. Proto nemůžeme vyčíslit jednotlivá režijní odvětví lednického velkostatku. Budeme tedy nuceni přistoupit pouze k výčtu skladby režijního hospodaření na tomto panství. Patrně největší příjmy plynuly z panského dvora v Lednici. Zde se chovalo 100 prasat, 50 krav a stejný počet telat. Nemáme uvedeny koně, kteří se na panských dvorech v této době chovali v malém počtu. Hlavním důvodem bylo využívání koní poddanými. Na dvoře se podle těchto informací žádní koně nechovali. Jenže na zámku nějakí koně museli být pro osobní potřebu členů rodu. V Lednici dále stával ovčinec, kde se chovalo mezi 600–700 ovcí. Ani zde ale nejsme informováni o výnosech z ovcí. Ovce se měly v Lednici chovat již od časů Volfa z Lichtenštejna, což by naznačovalo velkou pokrokovost v režijních odvětvích. Ve Volfově době nebyly ovce zcela běžně chovány v tak velkých počtech a tak intenzivně. Podle předešlých urbářů valtického panství, kde máme uvedeny podobné počty ovcí, předpokládáme lichtenštejnskou progresivitu v rámci rozvoje dvorového hospodaření. Také pivovar stál prozatím na lednickém panství trochu v pozadí. Rybníky na panství byly jen pusté, jak jsme již uvedli. Další panské podniky měly zanedbatelnou roli. Jednalo se především o panskou zahradu, louky, mlýny, cihelnu a vinné sklepy. Zaujmu nás zejména platy od uherských kupců, kteří platili za poničení luk od dobytka, transportovaného z Uher. To nám dokládá, že Lednice bylo tranzitním místem dálkového obchodu. Významný příjem plynul z lesů v okolí Pouzdřan, které byly rozděleny na základě smlouvy z šedesátých let 16. století takto: 2/4 lesů náležely mikulovskému panství, 1/4 Pouzdřanům a stejná část Lednici. Ročně se z těchto lesů získalo 63 zl. 16 kr., jenže 24 zl. se platilo za odběr dřeva. Z Mikulova do Lednice se také platilo mýto ve výši 50 zl. Tyto peníze ovšem nezůstaly na panství, ale plynuly Jiřímu z Lichtenštejna a na Steirecku na dorovnání finančního rozdílu. Právě tato informace je velmi důležitá, upozorňuje nás totiž na soudržnost mezi žijícími Lichtenštejny.⁹

Nyní se podíváme na vlastní majetky Hartmana z Lichtenštejna na vesnici Milovicích. Hartman se snažil v této vesnici rozšířit svou držbu skupováním půdy od poddaných. Tak tomu bylo, když koupil od Jiřího Marry 1 ½ achtle vinic u Věstonic. Dobře věděl, že vinohrady mu mohou vynést značné peníze. Přímou tyto nově koupené vinohrady ročně vynášely až 35 tol., což je skutečně hodně. Dále mu plynuly z 9 čtvrtín 111 achtlů ve výši 17 zl. 37 kr. Jak vidíme, vinohrady vynášely svému majiteli jak přímé peníze z držby – 35 tol. –, tak z nájmu a svrchovaností. Kromě

⁷ 1 met moravský byl 17, 136 hl, 1 měřice moravská byla 70, 599 l. HOFMANN, G.: c. d., s. 74–75.

⁸ MAUR, E.: *Český komorní velkostatek v 17. století*. Příspěvek k otázce „druhé nevolnictví“ v českých zemích. Praha 1976.

⁹ MZA, F 63, VS Lednice, inv. č. 1, urbář 1578, fol. 1a-6b, 95a-102a. Svoboda, M.: c. d., s. 180–185.

vinohradů plynuly do kapsy Hartmana z Lichtenštejna další nájmy půdy od osedlých, rybářů atd. Kromě vinohradů získal 38 zl. 51 kr. Sečteme-li všechny částky včetně naturálií, tak ročně Hartman z Milovic získal 90 zl., které plynuly přímo do jeho měšce. Bezpochyby to byl vítaný zdroj příjmů, které mohly být využity nejrůznějším způsobem.¹⁰

Z konce 16. století se zachovaly moravské berní příznávací listy, v nichž nalezneme velmi podrobné zprávy o jednotlivých panstvích na tehdejší Moravě. Na základě těchto pramenů můžeme zjistit celou škálu informací o lednickém panství. Podle našich dřívějších výzkumů jsou právě berní příznávací listy velmi spolehlivým pramenem. Nami zjištěná odchylka od skutečného stavu byla maximálně do 10 %. Sami majitelé panství nemohli příliš zkreslovat ekonomické údaje. Proto jsou tyto prameny vhodné na doplnění celkového hospodářského obrazu lednického panství. Údaje pro panství Lednice se zachovaly v rozmezí let 1585 až 1623. Dávají nám nahlédnout do základní struktury panství.

Jaké informace tedy nalezneme v oněch berních příznávacích listech? Dají se rozdělit na dvě základní kategorie. Tou první jsou zprávy o počtech osedlých na panství, které jsou v pozdějších letech rozšiřovány o další informace, jako množství pohořelých nebo krupobití. Od roku 1596 byly zdaněny poddanské mlýny podle kol a farářů. Druhou kategorií byl prodej nejrůznějších zemědělských komodit, které jsou uvedeny vždy mezi vrchnost a poddané. V tomto případě se setkáváme s množstvím vyprodukovaného obilí, vlny, mléčných výrobků, vína a množství zabitého dobytka. Jasně se nám ukazuje oddělení produkce vrchnostenské a poddanské, která bývala v některých komoditách, jako je obilí, vyšší.¹¹

Roky	Berní příznávací listy pro lednické panství				
	osedlí	pohořelí	krupobití	farář	Mlýnská kola
1585	112				
1587	132	neuvádí	neuvádí		
1589	132				
1589	132				
1592	237				
1596	203			1 z Lednice	20 kol ze 4 mlýnů
1596	203			1	20 kol
1597	203			1	20 kol
1597	203			1	20 kol
1597	161	18 Milovice			
1599	204	1 lhotník			
1599	179				
1599	205			1	20 kol
1600		6 koní			
1620		6 koní			
1622–23	259	6 koní			

¹⁰ Tamtéž, fol. 91a–102a. MZA, f. F 30, Lichtenštejnská ústřední účtárna, inv. č. 8964, zbytky nejstarších účtů 1580/1581. Tyto účty nám zachycují pohyb na dvorové části panství, která byla vskutku malá a odpovídá urbáři z roku 1578. Tamtéž, inv. č. 158, soupisy účtů Lednice 1552–1759.

¹¹ Problematikou moravského bernictví se naposledy věnoval Tomáš Sterneček (Kahuda), ten zpracoval celý systém nejen z diplomatického, ale i hospodářského hlediska. Srov. KAHUDA, T.: *Moravské berní evidenční pomůcky ze sklonku doby předbělohorské jako produkty krajských berních úřadů a jako historické prameny*, SAP 2, XLIX, Praha 1999, s. 257–436. STERNEČEK, T.: *Město, válka a daně, Brno v moravském berním systému za dlouhé války s Vysokou portou (1596–1606)*. Praha 2006. Aplikaci berních listů na hospodářství daného regionu se věnoval Marek Vařeka, srov.

Nyní se podíváme na základní data vztahující se k lednickému panství, pro přehlednost je uvádíme v tabulce. Co se týče lidnatosti lednického panství, nacházíme nejprve pro roky 1585 až 1589 hodnoty od 112 do 132 osedlých. Teprve v roce 1592 zaznamenáváme zvýšení na 237 osedlých. Jak tedy vysvětlit takový skok? V několika prvních příznácních máme uvedeno, že sama vrchnost neuvadla přesný počet pohořelých nebo poškozených krupobitím. Ti byli v takovémto případě osvobozeni od placení berně a vrchnost je nemusela vykazovat. Vždyť oheň byl v tehdejší době přímou součástí života lidí. Stačilo neopatrné zacházení s ohněm, aby shořela celá chalupa nebo grunt. Druhým přírodním činitelem byla voda ve svých nejrůznějších formách. Voda nejvíce škodila hlavně na poli, kde ničila obilí. Poddaní nemohli potom prodávat obilí na trhu. Největší počet osedlých zaznamenáváme pro roky 1622–1623, kdy se počty pohybovaly okolo 259 osedlých na panství. Samozřejmě zde se již mohou být promítnout válečné události počínající třicetileté války. Na druhou stranu ještě v roce 1618 bylo na panství celkově 258 osedlých, což koresponduje s posledními záznamy v berních listech. Na základě toho můžeme tedy konstatovat, že ještě na počátku války nebylo lednické panství nijak výrazně postiženo válečnými útrapami. To by se nutně projevilo v poklesu počtu osedlých, který pro toto období nenacházíme.¹²

Samo lednické panství nepatřilo co do počtu osedlých k velkým územním jednotkám. Podle dělení Josefa Války na panství podle počtu osedlých, spadá Lednicko do střední kategorie. Ve své době držela knížata z Lichtenštejna daleko větší územní celky patřící mezi největší panství na Moravě, jako např. Plumlovsko s Prostějovskem, Úsovsko nebo Uherský Ostroh.¹³

Druhou kategorií příznácních listů představuje prodej zemědělských komodit. V tomto případě bylo dělení v zápise následující. Nejprve je zmíněna vrchnost a teprve v závěru listu pak poddaní. Pro lednické panství zaznamenáváme pouze pár případů nějakého prodeje z vrchnostenských podniků. Nejčastěji uváděnou dávkou byla „z bitého dobytka“. Jednotlivé hodnoty máme uvedeny v tabulce. Jenže na tomto základě nemůžeme přesně určit počet jednotlivých volů či krav, které vrchnost ze svého dvoru prodala. V dalších případech nacházíme pouze prodej panského vína a obilí. Proto je nasnadě otázka, kam směřovala produkce panského dvora? Asi nebudeme daleko od pravdy, když budeme konstatovat, že obilí se spotřebovávalo hlavně v panském pivovaru. Pokud jde o další komodity ze dvora, část se prodala, něco se dalo čeledi, ale největší část skončila na knížecím dvoře. Panský dvůr tedy fungoval jako zásobárna jídla pro knížecí dvůr. Tím by se dala vysvětlit absence většího množství prodávajících komodit ze dvora, jak to vidíme u jiných panství.

Roky	Pán			Poddaní				
	Z bitého dobytka	obilí	víno	z bitého dobytka	z vín	obilí ozim	obilí jaré	obilí vyvezené
1587	4 zl. 14 gr.							
1587					133 věder	72 měř.	26 měř.	16 měř.
1589					84 věder	16 mtu 15 1/2 měř	16 mtu	
1589				4 zl. 16 gr. 5 d.				
1589	3 zl. 26 gr. 6 d.							
1589						22 zl. 12 gr. 3 1/2 d.		
1592	14 zl. 6 gr.							
1597				3 zl. 1 gr. 4 d.	43 věder			
1597		7 mtu 15 měř	384	1 zl. 3 gr.	2315 věder			

VAŘEKA, M.: *Jan z Pernštejna 1561–1597. Hospodářský úpadek Pernštejnů, České Budějovice 2008. Týž: Moravská panství minstrberských knížat na přelomu 16. a 17. století.* In: Wolf, V. (ed.): *Od Jana Žižky k Poděbradům, Historica I., Hradec Králové 2006, s. 201–225.*

¹² MZA, f. A 7, Berní příznácní listy, kar. 2, č. 7, kar. 6, č. 6, kar. 12, č. 7, kar. 16, č. 24, kar. 18, č. 23, kar. 19, č. 22, kar. 25, č. 22, 25, kar. 26, č. 6, kar. 33, č. 19, kar. 41, č. 52.

¹³ VÁLKA, J.: *Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě.* Praha 1962.

Jiná byla situace u poddaných, kteří byli závislí na prodeji svých zemědělských plodin. Zde hrály výjimečnou roli dvě plodiny: víno a obilí. Poddaní samozřejmě prodávali veškeré obilí, které nepotřebovali další rok jako osivo. Setkáváme se s prodejem ozim, jařin, a dokonce obilí vyvezeného mimo Moravu buď do Rakous, nebo do Uher. V tomto případě mělo lednické panství výhodu proti vzdálenějším panstvím nacházejícím se dále od zemských hranic, kde poddaní museli prodávat obilí na nejbližších trzích. Dalším konzumentem obilí byl panský pivovar, kam prodávali své obilí též.

Lednicko nebylo klasickou vinařskou oblastí jako Mikulovsko a Valticko, přesto víno hrálo důležitou roli ve zdejší ekonomice. Poddaní nejenže měli vlastní vinohrádky, které produkovaly trochu vína, navíc se s ním v Lednici čile obchodovalo v nejrůznějších krčmách. Proto nacházíme zmínky o tomto obchodu i v berních listech. Jak můžeme sami vidět, obchody kolísaly od 43 věder až po 2315 věder vína za rok. I když Lednice nepatřila přímo mezi typické vinařské oblasti, přesto se zde s vínem obchodovalo ve velkém, z čehož v konečném důsledku měla prospěch nejen vrchnost, ale i poddaní.¹⁴

Berní příznávací listy nám daly částečně nahlédnout do ekonomické situace lednického panství na přelomu 16. a 17. století. Z naznačených údajů jsme poznali, že samo panství je možno charakterizovat jako středně velké panství, které poskytovalo zázemí knížecímu dvoru. Na rozdíl od ostatních lichtenštejnských statků nedosahovalo lednické panství takových výnosů, což souvisí s jeho vnitřní strukturou a celkovou velikostí.

Lednické panství v roce 1618

Lednické panství nacházíme na prahu třicetileté války ve velmi dobrém stavu. Podle toho, jak jsme je charakterizovali, náleželo panství co do velikosti ke středním panstvím na tehdejší Moravě. To se nezměnilo ani v roce 1618, kdy bylo na panství celkově 258 osedlých, kteří žili ve městečku Lednici a vsích Nejdku, Milovicích, Nových Mlýnech (Mikulčice) a Zaječí. Počty osedlých ve vsích odpovídaly krajskému průměru. Podíváme-li se na strukturu osedlých, nalezneme zde základní dělení na lánové a nelánové držitele. Z láníků nalézáme nejvíce pololáníků. Na druhé straně u nelánových poddaných nacházíme podsedníky a čtvrtníky. Počty lánových a nelánových držitelů půdy jsou vzácně vyrovnané. Navíc máme zastoupenou početnou skupinu pololáníků, což svědčí o velké diferenciaci držby půdy. Právě rozpad velkých lánových celků je charakteristický pro nížinné oblasti, jakými je Lednicko.

Sídlo	Počet osedlých
Lednice	142
Nejdek	20
Milovice	49
Mikulčice	23
Zaječí	24
Celkem	258

Na panství byly dva odvodní termíny, na sv. Jiří a sv. Václava. Není to již na sv. Michala jako roku 1578, ale byl přesunut den platby, což mohlo souviset se zaváděním nové organizace lichtenštejnských panství. Pro úředníky bylo dobré mít zajištěn odvod peněz ve stejném termínu pro

¹⁴ MZA, A 7, kar. 7, č. 6, kar. 11, č. 39, 21, kar. 16, č. 173, kar. 24, č. 25, 23, kar. 35, č. 9, kar. 40, č. 30. 1 vědro moravské bylo 56, 59 l. HOFMANN, G.: c. d., s. 95.

všechna panství. Protože nově získaná velká panství měla obvyklý termín na sv. Václava a sv. Jiří, přistoupilo se k tomu i v Lednici.

Sídlo	Lánici	Pololánici	Podsedníci	Čtvrtníci
Lednice	24	43	75	
Nejdek		8	12	
Milovice	13	15	21	
Mikulčice	1	4	10	6
Zaječí	1	7		3

Bohužel nemůžeme přesně zjistit, jaké stálé platy platili jednotliví osedlí. Máme uvedeny pouze celkové odvody. Poddaní platili za domy, půdu, louky a vinohrady. Kromě peněžních platů odváděli také naturální dávky. Setkáváme se s nejrůznějšími odvody naturálií, jako byly slepice, vejce, víno, obilné desátky a soli. Ročně vrchnost získala v penězích 517 zl. 12 gr. Tato částka nám reprezentuje jak peněžní, tak i naturální dávky, které byly přepočítány na peníze. Nezanedbatelnou část příjmů tvořila mýta z Věstonic a Pulgar, kde šlo o částku 278 zl. 16 gr.

Od rentových platů se přesuneme k režijní části panství, abychom zjistili strukturu lednického velkostatku. Nejvýznamnějším podnikem na panství byl bezesporu panský pivovar v Nových Mlýnech. Tento pivovar ročně vařil 78 varů piva, což bylo 1872 sudů. Jeden sud se prodal po 2 ½ zl. Hrubý výnos pivovaru byl tedy 4680 zl. Náklady na výrobu piva byly tyto: posudné císaři 270 zl., všem zaměstnancům pivovaru 200 zl. a za pšenici 1560 zl. Dohromady byly náklady ve výši 2030 zl. a čistý zisk 2650 zl. Pivovar tedy byl hnací silou lednického panství. Žádný jiný podnik nedosahoval takových výnosů jako pivovar. Prakticky zde nemáme zastoupeno rybníkářství. Proto předpokládáme, že dalším důležitým podnikem byl panský dvůr. Jenže u něj nemáme uveden výnos, budeme se muset spokojit pouze s uvedením počtu dobytka a výsevností. Na dvoře se chovaly dojná a jalová krávy v počtu 210 kusů a 200 vepřů. O pernaté zvířetí máme uvedenu tuto zmínku „husy, kačen, slepic a kapounů zdostatek se chovati může“, takže předpokládáme, že nějaké zastoupení na dvoře měli. Z obilí se na panských polích pěstovala pšenice, ječmen a oves. Přesnou rozlohu polí neznáme, máme uvedenu pouze roční sklizeň. Kromě dvora byly na panství mlýny, které se pronajímaly za roční plat v obilí. V Nejdku byl další mlýn, z něhož ročně šlo semleté obilí. Předposlední byl mlýn v Milovicích, který odváděl naturálie jako předešlé dva mlýny. Poslední mlýn nalezneme v Nových Mlýnech a platí pro něj to, co pro výše uvedené. Vrchnost tedy měla všechny mlýny v pronájmu a nechávala si ročně posílat pouze naturálie, které spotřebovávala jak v pivovaru, tak pro vlastní potřebu knížecího dvora.

Pro vlastní potřebu knížecího dvora byly u Lednice čtyři zahrady, kde se pěstovala hlavně zelenina a ovoce. Kromě toho tam byla hojnost trávy, která se využívala pro potřeby panského dobytka. U Lednice se také nacházely panské vinohrady, z nichž se ročně vyprodukovalo kolem 180 věder vína.

Touto zmínkou o panských vinohradech ukončíme hospodářský rozbor lednického panství. Panství mělo v rámci tehdejší lichtenštejnské držby zvláštní postavení. Díky častější přítomnosti knížecího dvora se panství orientovalo jiným směrem než zbývající lichtenštejnské velkostatky. Hlavním tahounem zdejšího hospodářství byl bezesporu panský pivovar. Ostatní panské podniky měly na celkovém výnosu zanedbatelný podíl. Závěrem nezbyvá než konstatovat, že lednické panství bylo v roce 1618 rozvinutým režijně-rentovým statkem. Renta se pořád značně podílela na celkových výnosech statku. Podobná byla situace i na ostatních lichtenštejnských statcích v této době.¹⁵

¹⁵ MZA, f. F 264, VS Plumlov, inv. č. 836, urbář plumlovského a lednického panství z roku 1618, fol. 44r–50v.

Rozbor urbáře lednického panství z roku 1618

S urbáři jako písemnostmi patrimoniální správy se setkáváme v našich zemích již na přelomu 14. a 15. století. Ovšem daleko více se s nimi setkáváme v průběhu 16. století, což souvisí s rozvojem hospodaření vrchnosti na vlastních panstvích. V urbářích nalezneme většinou informace týkající se poddanských povinností. Kromě těchto základních informací nalezneme v urbářích i další zprávy týkající se vrchnostenských podniků. Jenže často si panské podniky vedly vlastní agendu, proto nebylo třeba zmiňovat do důsledku veškeré údaje o panských podnicích. Stačilo, aby se v urbáři objevily nejdůležitější záznamy vztahující se k danému podniku. Zbytek se nacházel v účetních knihách. Mnoho účetních knih z doby raného novověku se však bohužel nenašlo, a tak nám zastupují právě urbáře významný zdroj pramenů, který nám umožňuje nahlédnout do dávné minulosti naší země.¹⁶

Urbáře vznikaly zpravidla z nějakého důvodu. V zásadě se můžeme setkat se třemi důvody vzniku urbáře. Prvním důvodem pro vznik urbáře byl prodej panství. V takovémto případě se snažil vyhotovitel urbáře nadsadit uváděné informace, aby mohl panství prodat co nejlépe. Druhý typ byl vyhotovován pro potřeby vrchnostenských úředníků. Zde nalezneme asi nejvěrohodnější informace vztahující se k panství. Poslední skupinu nám představují urbáře vyhotovené při dělení panství mezi jednotlivé členy rodu. Také v tomto případě jsou informace velmi cenné. Vyhotovitel musel uvést pravdivé informace, které by co nejvíce korespondovaly s realitou. Navíc jednotliví členové rodu měli zájem na tom, aby takové informace byly co nejvěrohodnější. A právě tento poslední případ se týká i lednického urbáře. Hned v úvodu jsme informováni o možném dělení majetku v rodě knížat z Lichtenštejna. To byl hlavní důvod vzniku plumlovského a lednického urbáře. Navíc byly vyhotoveny tři rovnocenné exempláře, které dostali všichni bratři z Lichtenštejna – Karel, Maxmilián a Gundakar. Tomu koneckonců odpovídají i tři pečeti zmíněných bratrů, které jsou na konci všech urbářů pod suplikou. Můžeme předpokládat, že exemplář nacházející se v Moravském zemském archivu byl původně knížete Karla z Lichtenštejna, který svůj exemplář nechal v patrimoniálním archivu plumlovského panství na zámku v Plumlově. Zde byl zmíněný exemplář převzat ve třicátých letech 20. století nejprve do prostějovského muzea a později do Moravského zemského archivu, kde je umístěn až do současnosti. Zbývající dva urbáře se dostaly složitější cestou do Rodového archivu. Po smrti Maxmiliána z Lichtenštejna připadly jeho veškeré písemnosti karlovské větvi, kde byly uchovány až do vymření této rodové linie v roce 1712. Po tomto roce se vytvořila gundakarovská registratura, kam vplynuly i oba exempláře plumlovského a lednického urbáře z roku 1618. Teprve později při třídění

¹⁶ K problematice urbářů srovnej tuto základní literaturu. VACEK, F.: *Urbáře a pozemkové knihy*, Časopis pro dějiny venkova 13, 1926, s. 8–31; JIRÁSEK, J.: *Urbáře jako pramen pro poznání předbělohorské vesnice*, Sborník Matice moravské 79, 1960, s. 85; ŘEZNIČEK, J.: *Dva mikulovské urbáře z roku 1560*, JM 1966, 2, s. 7–25. Týž: *Moravské a slezské urbáře po 1372 / před 1407–1771 (1849)*, Praha 2002, s. 174–177; SALABA, J.: *Príspevek ke kritice urbářů, pozemkových aj. knih, katastrů, map, starých účtů atd.*, Selský archiv 14, 1921, s. 1–31; týž: *Doplňky ke kritice českých urbářů*, VKČSN, 1929, s. 1–70; ČECHURA, J. – RYANTOVÁ, M.: *Urbář kláštera Břevnov z roku 1406*, Časopis Národního muzea 161, 1992, s. 79–107; KORBELÁŘOVÁ, I.: *Urbář města Opavy*, In: Sborník k dějinám města 2, Opava 2000, s. 39–41; VAŘEKA, M.: *Předbělohorské urbáře plumlovského panství*, Zpravodaj Muzea Prostějovska v Prostějově 2003, č. 1–2, s. 1–9; RYANTOVÁ, M.: *Urbáře vysokochlumeckého panství v první polovině 17. Století*, In: Vlast a rodný kraj v díle historika. Sborník prací žáků a přátel věnovaných profesoru Josefu Petráňovi, Praha 2004, s. 285–304; AL SAHEB, J.: *Urbář hukvaldského panství z roku 1581* (diplomatický rozbor pramene a jeho písma), Olomoucký archivní sborník 5, 2007, s. 87–106. Nejnověji se problematice urbářů věnuje Jan Al Saheb. Podarilo se mu vydat edici urbáře hukvaldského panství, kde nalezneme základní odpovědi na problematiku raně novověkých urbářů. AL SAHEB, J. (ed.): *Urbář hukvaldského panství z roku 1581*. Komentovaná edice. Frýdek-Místek 2008, s. 5–23; VAŘEKA, M. (ed.): *Urbář hodoninského panství z roku 1600*. Hodonín 2012.

archiválií byly zařazeny do fondu H 1897, který vznikl asi začátkem 20. století. Právě z tohoto fondu zřejmě čerpal ve třicátých letech 20. století prostějovský historik Vojtěch Janoušek, který ovšem přehlédl vzájemnou shodu všech urbářů.¹⁷

Do dnešní doby se zachovaly tři exempláře lednického urbáře. Ty jsou součástí urbáře plumlovského panství. Dva exempláře se nacházejí v Rodovém archivu knížat z Lichtenštejna ve Vídni (SL-HA) a poslední exemplář je uložen v Moravském zemském archivu v Brně. Pro přepis jsme použili exemplář uložený v MZA Brno, ale důsledně jsme využili také oba další. Ve své podstatě jsou všechny urbáře stejné, nezaznamenali jsme mezi nimi prakticky žádné odchylky.¹⁸

Urbář je opatřen původní bílou pergamenovou vazbou. Na ní je napsáno „Herrschaft Plum-lau undt Prossnitz Urbarium Ittem Eissgrub“. Rozměry jsou následující: 30 × 20,5 cm, celkem má urbář 55 folií. V první části nacházíme plumlovské panství od folia 2r až po folio 39r. Lednické panství začíná od folia 44r a končí foliem 50v.

Urbář je psán česky, pouze ve dvou případech máme uvedena slova v latinském jazyku, psaným humanistickým písmem. V textu nacházíme kaligrafické písmo, které uvozuje název urbáře a jednotlivých sídel na panství. Text urbáře je psán jak polokurzívou, tak kurzívou, přičemž převažuje kurzíva.

V samém lednickém urbáři jsme nejprve seznámeni s důvodem vzniku urbáře, na který jsme upozornili výše. Ve všech exemplářích jsou uvedeny stejné informace vztahující se ke vzniku urbáře. Kromě toho zde máme uvedenu i dataci a místo vzniku. Urbář byl napsán v Brně 13. srpna 1618 a můžeme předpokládat, že místem napsání urbáře byl lichtenštejnský palác nacházející se na dnešním Náměstí Svobody v Paláci šlechticů. Otázkou zůstává, zda při závěrečném zpečetění byli přítomni všichni lichtenštejnští bratři nebo zpečetění nechali na svých služebnících.

Po zmínce o důsledku vzniku pokračuje urbář popisy jednotlivých sídel na panství. Nejprve nacházíme městečko Lednici a další vesnice Nejdek, Milovice, Nový Mlýn a Zaječí. U každého zápisu nalezneme vždy uvedeny počty osedlých, jejich rozdělení a dále platy na sv. Václava a sv. Jiří. Poté jsou zmíněny rozlohy půdy v nájmu, panské mlýny a panské podniky. U panských podniků nalézáme takřka detailní informace o jejich hospodaření, pouze u panského dvora v Lednici nemáme zmíněn skutečný výnos, což je škoda, ale i přes tento handicap jsou informace v něm obsažené významné a doplňují celkový obraz tohoto panství těsně před vypuknutím velkého evropského konfliktu raného novověku.

Urbář lednického panství zapadá svým způsobem do struktury lichtenštejnských panství v předbělohorské době. Byl plodem počínající rozsáhlé lichtenštejnské byrokracie, která ovládla rozsáhlá panství získaná na přelomu 16. a 17. století. Také díky těmto nově získaným panstvím

¹⁷ Část pramenů vzešlých z dvorní kanceláře a ústřední účtárny se zachovala i na našem území. MZA, f. F 30 Lichtenštejnská ústřední účtárna Bučovice, 1580–1924. ZEMEK, M. – OBRTLÍK, J. – VOLDÁN, V. a kol.: *Inventář fondu lichtenštejnská ústřední účtárna*. Brno 1957. Rukopis inventáře je uložen v badatelně Moravského zemského archivu pod evidenčním číslem 121. Aktuální informace o vývoji lichtenštejnského archivu nacházíme u Evelíny Oberhammer. Srov. OBERHAMMER, E.: *Das Hausarchiv der Regierenden Fürsten von Liechtenstein*. In: Veröffentlichungen des Liechtensteinischen Landesarchivs 1, Vaduz, 2001, s. 15–38. KRÄFTNER, J.: *Zur Geschichte der Fürstlichen Sammlungen*. In: Liechtenstein Museum, Die Fürstlichen Sammlungen, München, Berlin, London New York 2004, s. 6–19.

¹⁸ Obecné informace o urbáři lednického panství nalezneme u Jana Řezníčka. Ten převzal staré zprávy od Vojtěcha Janouška, který byl v lichtenštejnském archivu ve třicátých letech 20. století. JANOUŠEK, V.: *Okres plumlovský*. Vlastivěda moravská, Brno 1933. Tyto informace neodpovídají dnešnímu stavu věci. Srov. ŘEZNIČEK, J.: c. d., s. 236–237. V současné době se nacházejí v lichtenštejnském archivu dva urbáře plumlovského panství, které oba obsahují i lednické panství tak jako jejich protějšek uchovaný v MZA Brno. Všechny tyto exempláře jsou prakticky identické a mají stejnou vypovídací hodnotu. Sammlungen des Fürsten von und zu Liechtenstein, Wien. SL-HA, H 1897, Plumennau I, 1618–1641.

ztratilo lednické panství své výlučné postavení v hierarchii výnosných lichtenštejnských panství. Proto nebyl urbář lednického panství vyhotoven samostatně, ale stal se součástí daleko rozlehlejšího plumlovského panství, které bylo ve své době spolu s Úsovskem největším statkem v držení Lichtenštejnů. Po roce 1620 se situace radikálně změnila, Lichtenštejnové získali další významné statky na Moravě. Ale na původní lednické panství, které drželi již od středověku, nikdy nezapomněli a drželi ho až do roku 1945.

Ediční poznámka

Edici lednického urbáře budeme editovat podle nejnovějších metod sestavených Ivanem Štovičkem. Pro přepis používáme transkripci s tím, že transliterujeme pouze dvě latinská slova, která se v textu nacházejí. Všechny zkratky rozepisuje v hranatých závorkách. Pokud nějakému slovu nerozumíme, používáme znak?. Dále jsme se rozhodli nepřepisovat důsledně dvojhlásku „au“ na „ou“, jak to bývá doporučeno. Chceme zachovat autentičnost textu, proto ve výrazech „auroků, aužitku a auhoru“ ponecháváme dvojhlásku au. V ostatních případech přepisujeme na „ou“. V textu používáme pouze numerické arabské poznámky, vzhledem ke krátkému textu urbáře jsme opustili dvojí poznámky alfabetycké a numerické a ponecháváme pouze numerické. V nich budou vysvětleny jak odchylky textu, tak další informace vztahující se k lednickému panství.¹⁹

Urbář lednického panství z roku 1618

[fol. 44r]

Urbář a rejstra panství lednického, na která se vstahují smlouvy o nápadech na jaký způsob týž statek v rodu knížat a pánů z Lichtenštejna od jednoho na druhého přijíti mají, kterýmžto smlouvám jest. Datum v městě Brně, léta páně tisícího šestistého osmnáctého v pondělí po svatém Vavřinci, jenž jest třináctýho dne měsíce augusti jinak srpna.²⁰

Městečko Lednice

Osedlejších jest	142
Mezi nimi	
Láníků	24
Pololáníků	43
Podsedků	75

[fol. 44v]

Auroků o svatém Jiří dávají

Platu z domů	26 zl.
Z rolí	2 zl. 17 gr. 5 d.

¹⁹ ŠTOVIČEK, I. a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha 2002.

²⁰ Urbář byl s největší pravděpodobností sepsán v domě pánů z Lichtenštejna, který byl v Paláci šlechtičen v Brně. Do roku 1600 vlastnili Lichtenštejnové dům na Dolním rynku, dnešní Zelný trh v oblasti dnešní Reduty, který v roce 1600 prodali. Archiv města Brna, f. A 1/1, Sběrka listin, mandátů a listů. Sběrka rukopisů a úředních knih. Rukopisy č. 1795. K tomu více srovnej. JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Domy pánů z Pernštejna v kontextu šlechtické držby v královském městě Brně*. In: Vorel, P.: *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 115–132.

Z vinohradů	5 zl. 13 d.
Za 128 ½ slepic o masopustě každá po 3 gr. 3 d.	14 zl. 20 gr. 4d.
Za 1 tele o velikonoci	2 zl.
Při témž čase za 12 kop 49 vajec 1 kopa po 15 gr.	2 zl. 22 gr. 1 d. 3 h.

Auroků o svatém Václavě

Platu z domů	38 zl. 21 gr. 3 h.
Z rolí	3 zl. 10 gr. 4 d.
Plat z vody	3 zl. 20 gr. 4 d.
Z luk	64 zl. 4 gr. 4 ½ d.
Z zahrad	7 zl. 17 gr. 4 ½ d.

Důchodové běžní na které se náklad nečiní

Z mejta z Lednice na peněžích i za sůl vychází	5 zl.
Z vody od novokřtěnců ²¹ z Novejch Mlejnů	21 zl.
Od mlynáře z Rormülu ²² z řeky a ze dvou jezýrek	10 zl. 8 gr. 4 d.
Z hamrů při témž mlejně ročně při sv[atým] Jiří	24 zl.
Z pronajatých luk od rychtáře z Lednice	
Od rychtáře z Malejch Štarvic	30 zl.

[fol. 45r]

Od hustopečskejch	5 zl.
Z Rakvic od pana Kaplíře	10 zl.
Od Kbyle z Rakvic	7 zl.
Od novokřtěnců z Novejch Mlejnů z jedné louky, kteráž v Rohrmülu leží	30 zl.

Za roboty

Od rathausu Pechníka do vůle panské.	5 zl. 4 gr. 2 d.
--	------------------

Malý desátek

Husy z Lednice schází se rok k roku rovnaje	23
Včel na témž panství v zahradě slove na Langcejlu bejvá	85 úlů
Mívají medu a vosku nemálo, nekladou se žádný peníze za to než chová se pro vychování dvo- ru panského.	
Dávají za dříví každého roku stále z panství niklšpurského, pouzdřanského a lednického: 256 zl. 45 kr. z toho náleží čtvrtěj díl na Lednici, tj. 64 zl. 11 kr. a proti tomu jest z Lednice každého	

²¹ Novokřtěnci přišli na mikulovské panství již počátkem dvacátých let 16. století a pevně tu zakotvili. Pro vrchnost byli vítaným zdrojem příjmů. Novokřtěnci se vyskytovali na lednickém panství ve vesnici Nové Mlýny, které byly k panství přikoupeny v roce 1612 od břeclavského panství. K problematice novokřtěnců srov. PÁNEK, J.: *Moravští novokřtěnci* (Společenské a politické postavení předbělohorských heretiků, sociálních reformátorů a pacifistů), ČČH 92, 1994, s. 242–256. PAJER, J.: *Novokřtěnci v příznavacích berních listech moravské šlechty*. ČMM, 2008, č. 2, s. 451–461. HOSÁK, L.: *Historický místopis země moravskoslezské*, Praha 2004, s. 251.

²² Ležel nedaleko dnešního obelisku. SVOBODA, M.: c. d., s. 187.

roku povinno dávatí na Niklšpurg 50 zl: zůstává 14 zl. 11 kr., činí na moravské....12 zl. 4 gr. 5 d.²³

[fol. 45v]

Za dříví se rok k roku rovnaje z[e] společnejch lesů vytrží spíš víc než méně 500 zl. z toho náleží 2 díly na Niklšpurg 1 díl do Pouzdřan a čtvrtěj díl J[e]ho M[i]losti] Kn[i]žeti], totiž ....125 zl.

Při Lednici jest panská role, která poddaným pod plat obilnej do vůle panské pustěna.....236 honů.

Co se do auhoru dotejče, to se odtud odnímá totiž	78 ¾ honů ²⁴
Přijde na podzim kositi	78 ¾ honů
A na jaro kositi tolikěž	78 ¾ honů
Dávají z ozimného osetí z každějch honů po 1 měři[čce] pšenice činí	78 ¾ měřiček ²⁵
A z jarého osetí z honů po 1 měřičce ovsa činí	78 ¾ měřiček

Těž při Lednici mají poddaní roli ve všech třech tratích . . . . . 1233 honů

Z kterějchžto rolí, co se koli na nich utěží, desátek z toho pánu zouplna náleží, kteréhož se ročně schází spíš více nežli méně, totiž.

Pšenice	190 kop.
Rži	126 kop
Ječmene	7 kop
Ovsa	115 kop

[fol. 46r]

Důchodové běžní na které se náklad činí

Nedaleko Lednice leží jeden mlejnslove Rohrmüll, přichází z něho obilí vejmelný rok k roku rovnaje totiž

Pšenice	1 met ²⁶
Rži	7 mtu
Prachu a opisku	2 mtu 10 měřic
Kroup ječme[nelj]ch	5 měřiček
Kaše prosnej	5 měřic ²⁷

V městečku Lednici jest dvůr při němž jest rolí zdatkem, na kteréž se vysívá rok k roku rovnaje

Pšenice	7 mtu
Rži nic, leč do strnisk,	

²³ Při prodeji mikulovského panství v letech 1560–1571 bylo z původního celku vyčleněno Pouzdřansko a Lednicko. Rozdělení se nejvíce projevilo v lesnictví a myslivosti. Výnosy z těžby dřeva byly rozděleny na čtyři díly, dva náležely k Mikulovu a zbytek rovným dílem k Pouzdřanům a Lednici. MZA, f. F 18, VS Mikulov, inv. č. 6946, dodatek k prodeji mikulovského panství z roku 1561, fol. 1a–6a. SL-HA, H 321, Nikolsburg, pag. 64–67, 347–351. Opis prodejní smlouvy na mikulovském panství vyhotovený v roce 1560. K tomu srovnej. PETRIN, S.: *Der Verkauf der Herrschaft Nikolsburg im Jahre 1560 und die Stände von Niederösterreich*. Unsere Heimat 44, s. 129–137. SVOBODA, M.: c. d., s. 184–186.

²⁴ 1 hon byl mezi 0,3099 a 0,57 ha. HOFMANN, G.: c. d., s. 59

²⁵ 1 měřička byla mezi 3,843 l a 5,849 l. HOFMANN, G.: c. d., s. 75.

²⁶ 1 met 18,446 hl. Tamtéž.

²⁷ 1 měřice 70,599 l. Tamtéž.

Ječmene	12 měřiček
Ovsa	7 mtu

Dobytka při témž dvoře se chová

Krav dojných	80
Jalového dobytka	130 kusů
Svinského dobytka	200
Husy, kačen, slepic a kapounů s dostatkem se chovati může	

[fol. 46v]

Při Lednici leží zahrady čtyři, v nichž se ovoce a kuchyňskéjch všelijakejch věcí pro vychování dvoru panského, a jinejch Officirů²⁸ zdotatkem utěžití může, v kterejchž také trávy pro dobytek hojnost jest.

Vinohrady panský leží tu 4 čtvrti²⁹ zdělávají je ledničtí, dává se jim od toho 38 zl. 17 gr. 1 d. urodí se v nich vína rok k roku rovnaje . . . . . 180 věder³⁰

Ves Nejdek

Osedlejš jest 20

Mezi nimi

Pololániků	8
Podsedníků	12

Auroků o svatém Jíří

Platů z domů	4 zl. 29 gr. 1 d.
Za 13 slepic masopustních 1 po 3 gr. 3 d. činí	1 zl. 14 gr. 4 d.

[fol. 47r]

Auroků o svatém Václavě

Platů z domů	4 zl. 29 gr. 1 d.
Z luk	4 zl.
Z šenkování vín	6 zl. 25 gr. 5 d.

Důchodové běžní

Z luk co hlohovští v pronájmu mají . . . . . 20 zl.

Při tej vsi jest mlejn, přichází z něho obilí vejmelního, rok k roku rovnaje

Pšenice	4 mty 20 měřiček
Rži	30 mtu
Ječmenejš krup	7 mtu
Kaše prosnej	21 měřiček

²⁸ Psáno latinskou minuskulí, toto slovo bylo psáno odlišně než zbývající text kvůli svému původu.

²⁹ 1 čtvrť 4,272 ha. Tamtéž, s. 55.

³⁰ 1 vědro 56,59 l. Tamtéž, s. 95.

Prachu a opišku	7 mtu 18 měřiček
Při témž mlejně jest pila, nepokládá se z ní žádnéj aužitek, než zanechává se pro potřebu na mlejny a rybníky.	
Při Nejdku mají poddaní roli.....133 ¼ honů, z těch rolí co se koli na nich utěží, desátek z toho pánu zouplna vychází, totiž.	
Pšenice ročně spíš víc než míň	15 kop
Rži	12 kop
Ovsa	10 kop
[fol. 47v]	
Vinohrad panský leží tu	1 čtvrt[ně] dává se jim od díla 7 zl. 3 gr.

Ves Milovice

Osedlejš jest	49
Mezi nimi	
Laníků	13
Pololáníků	15
Podsedníků	21
Auroků o svatém Jiří	
Platů z domů	6 zl. 9 gr. 3 d.
Auroků z vinohradů	31 zl. 8 gr. 4 d.
Obzvláště z vinohradů lelišovskejch	25 zl. 8 gr. 4 d.
Za počty při velikonocí[ch]	
Od rychtáře Milovickýho	15 gr.
Za 46 slepic masopustních po 3 gr. 3 d.	5 zl. 7 gr. 5 d.
Za 4 kopy 44 vajec kopa po 6 gr. 3 d.	1 zl. 5 gr. 1 h.
Za 2 achtele ³¹ másla	1 zl. 21 gr. 3 d.
[fol. 48r]	
Auroků o svatém Václavě	
Platů z domů	6 zl. 8 gr. 3 ½ d.
Z rolí	26 gr. 4 d.
Plat z vody	1 zl. 15 gr. 5 d.
Plat z luk	1 zl. 12 gr. 1 ½ d.
Důchodové běžní na které se náklad nečiní	
Z vody ze tří jezírek při sv[atým] Jiří ročně	9 zl.
Z jedné louky v Fraumühlu	6 zl.
Z luk do vůle panské pod plat puštěnejch při sv[atým] Jiří	15 zl.
Z zahrady za Dyjí ležící	4 zl.

³¹ 1 achtel 7,686 l. Tamtéž, s. 51.

Za zahrady v Fraumühlu	4 zl.
Těž při Fraumülu jest valcha, z tej se ročně dává při svatém Jiří . .	36 zl.
Nedaleko Milovic leží mlejn slove Fraumil, přichází z něho obilí vejmelního rok k roku rovnaje totiž.	
Pšenice	6 mtu
Rži	10 mtu
Kroup ječmenejch	5 měřiček
Prachů a opišku	4 mty ³² 10 měřiček

[fol. 48v]

Milovští dávají desátku obilného kterežž panu náleží a jeho se ročně schází

Pšenice	42 kop
Rži	17 kop
Ovsa	19 kop

V Milovicích leží vinohrady panský 3 čtvrti zdělávají je Milovští, dává se jim od toho 40 zl. 25 gr. 5 d.

Urodí se v nich vína rok k roku

Ravnaje	95 věder
Perkrehtu ročně vychází	10 věder

**Ves Mikulčice
Jinak Nový Mlejn**

Osedlejch jest	23
Laníků novokřtěnci	1
Pololáníků	4
Čtvrtníků	6
Podsedníků	10
Novokřtěnci drží tři podsedky a nepočítá se než za jeden dest [?]	1
Šenkhaus	1

[fol. 49r]

Auroků o svatém Jiřím

Platů z domů	7 zl. 6 gr. 4 d.
Z luk při Novejch Mlejnech	10 zl.
Z zahrady při pivovaře	2 zl.

Auroků o sv[atém] Václavě

Platu z domů	7 zl. 6 gr. 4 d.
------------------------	------------------

Při tej vsi jest mlejn, přichází z něho obilí vejmelného rok k roku rovnaje

Pšenice	10 mty 10 měřic
Rži	32 mty 15 měřic
Ječmene	24 měřic

³² Mty zkratka pro mety.

Krup ječme[n]ých	9 měřic
Kaše prosnej	14 měřic
Prachu, opišku a mišeniny	10 mty 10 měřic

Při tom mlejně jest pivovar, v kterým se rok k roku rovnaje vždycky ve dvou nedělích 5 varů učení, přijde do roka 78 varů, bere se pšenice k jednomu sladu 1 met, činí 78 mtů a počítajíc každěj met po 20 zl. činí . . . . . 1560 zl.
 Mistrovi sládku s jeho pomocníky, též chmelari, bednáři a od dělání dříví se ročně za jejich služby a Victuali³³ dává . . . . . 200 zl.

[fol. 49v]

Dříví se nekupuje, než z[e] společných lesů slove z luhů se bere.
 Chmel se též nekupuje, bejvá ho spotřebu v panskejch chmelnicích.
 Posudnýho J[eho] M[ilosti] císařské ročně se schází . . . . . 270 zl.
 Suma všeho nákladu na pivovar . . . . . 2030 zl.
 Proti tomu se z těch jakž napřed psáno 78 varů po 24 sudech piva předního na spílá, činí 1872 sudů, každěj sud se vystavuje po 2 ½ zl. činí . . . . . 4680 zl.
 Rovnaje náklad s vytřením zůstává aužitku ročně z pivovaru . . . . . 2650 zl.

[fol. 50r]

Ves Zaječí

Osedlejš jest	24
Mezi nimi	
Laník	1
Pololániků	7
Čtvrtníků	3
Podsedníků bejvalo 16 a když léta 1605 shořeli, zůstali pustý 3 a tak ještě jest 13. ³⁴	
Auroků o sv[atém] Jiří dávají	
Platů z domů	8 zl. 17 gr. 2 ½ d.
Z vinogradů slove Pretstein	1 zl.
Z rolí	1 zl. 10 gr.
Auroků s sv[atém] Václavě	
Platů z domů	8 zl. 17 gr. 2 ½ d.
Z vinogradů slove Küsing	7 zl. 25 gr. 1 ½ d.
Z rolí	1 zl. 10 gr.
Z masnejch krámů	5 gr.
Z vody z jezera Zilce	11 gr. 2 d.
Z luk	19 zl. 11 gr. 3 ½ d.

³³ Psáno latinskou minuskulí, toto slovo bylo psáno odlišně než zbývající text kvůli svému původu.

³⁴ Mohli bychom předpokládat, že menší počet podsedků v roce 1605 může souviset s vpádem povstálých vojsk Štěpána Bočkaje, ale pro to nemáme uvedeny bližší informace.

[fol. 50v]

Při tej vsi náleží pánu třetí díl desátku vinného z horní, prostřední a dolní hory, dostává se jeho rok k roku rovnaje	30 věder
Aužitku desátku vinného pouzdřanského jich [milosti] pánům z Lichtenštejna náležitého	
Vychází jeho rok k roku rovnaje	60 věder
Aužitek mejta Pulgarskýho	
Vychází jeho ročně podle nájmu	
jich mi[losti] pánům z Lichtenštejna náležitý	121 zl. 12 gr. 6 d.
A soli	37 ½ špisků ³⁵
Aužitek mejta věstonického	
Vychází jeho ročně podle nájmu	157 zl. 4 gr. 2 d.
Soli	125 špisků

Summary

The Edition of the Land Register of the Lednice Estate from 1618

Urbary are one of the main sources of economic history in the early modern period. This also applies to the land register of the Lednice 1618. He shows us the estate, which included the right of the head of the Liechtenstein family of Prince Charles I own the estate consisted of the town of Lednice and four villages. What do the size of a small manor itself constitute an economic unit. A major role played overhead on the estate housekeeper nobility. Rents salaries to play a second role in the whole estate. Lednice estate constituted an important economic base of the Liechtenstein family in South Moravia before the outbreak of the Thirty Years' War.

³⁵ Nelze přesně stanovit převod. Viz HOFMANN, G.: c. d., s. 91.